

УДК 37.091.33-027.22:001]:355.237

DOI <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2022.11.275575>

ORCID 0000-0002-6989-9603

ORCID 0000-0003-3776-0823

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У СИСТЕМІ ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

Олександр Торічний,

доктор педагогічних наук, професор;

Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

Євген Денисенко,

кандидат педагогічних наук, начальник відділу організації
заочного та дистанційного навчання;

Національна академія Національної гвардії України

У статті обґрунтовано роль та місце науково-дослідницької компетентності в системі військово-професійної освіти майбутніх офіцерів. Визначено сутність військово-професійної компетентності у відповідності до цілей, завдань та характеру військової діяльності як інтегративної характеристики майбутніх офіцерів, що є сукупністю професійно значущих якостей, здатності й готовності вирішувати професійні проблеми та завдання, які виникають у реальних ситуаціях військової професії, з використанням знань, навичок, умінь, професійного та життєвого досвіду, цінностей та культури. Наведено перелік загальних компетентностей у системі військово-професійної освіти майбутніх офіцерів у військовому ЗВО (інструментальні, міжособистісні, дослідницькі, інтелектуальні, професійно-практичні, інформаційно-комунікаційні). Проаналізовано трактування поняття «науково-дослідницька компетентність» із позицій системного, знаннево-операційного, процесуально-технологічного, функціонально-діяльнісного та компетентнісного підходів. Виокремлено та систематизовано ознаки складників науково-дослідницької компетентності майбутніх офіцерів: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, особистісний, діяльно-операційний.

Зроблено висновки щодо можливості розгляду процесу формування науково-дослідницької компетентності майбутніх офіцерів у напрямі цілісного освітнього результату, у руслі якого залучення курсантів до практичних та фундаментальних досліджень дозволить засвоїти форми і методи самостійної роботи з науковою літературою, поглибити зміст навчальних дисциплін різного призначення, виробити навички творчого вирішення складних професійних завдань.

Ключові слова: військово-професійна освіта, компетентність, компетентнісний підхід, дослідницька діяльність, науково-дослідницька компетентність, майбутні офіцери.

Постановка проблеми. Сучасна освітня політика у галузі військово-професійної освіти майбутніх офіцерів диктує нові вимоги, при цьому акцент підготовки сучасних військових кадрів зміщується на самопідготовку, саморозвиток та самоконтроль курсантів. Це зумовлено тим, що нині потрібні військові фахівці, готові до постійного професійного зростання, самовдосконалення, творчого застосування набутих компетентностей у складних обставинах реальної воєнної загрози, коли існує гостра необхідність свідомого захисту Батьківщини, аналізу відповідних якостей військовослужбовців різних категорій, швидкої систематизації даних на основі критичного мислення. Таким чином, посилення уваги до питань формування професіоналізму майбутніх офіцерів обумовлене низкою соціально-правових, науково-

організаційних, психолого-педагогічних та інших чинників. Метою військово-професійної освіти нині є оптимізація професійної підготовки майбутніх офіцерів, при цьому особливої уваги надається формуванню у майбутніх військових фахівців необхідних компетентностей, які забезпечують підвищення ефективності їхньої службово-професійної діяльності, особливо в умовах масштабних бойових дій на території країни.

Вирішення завдань підготовки фахівців, які відповідають сучасним вимогам, можливе через формування у майбутніх офіцерів військово-професійної компетентності, необхідної для успішного виконання професійних завдань військової служби, заснованої на набутих знаннях, навичках, уміннях, досвіді, готовності до здійснення професійних обов'язків з використанням технологій науково-дослідницької діяльності.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Проблематику професійної підготовки військових фахівців розглянуто в дослідженнях А. Андреева, А. Бухуна, В. Вдов'юка, В. Губіна, М. Феденка; розв'язання завдання виховання у військових підрозділах – В. Васищева, Я. Зорія, І. Кравченка; військово-професійній освіті майбутніх офіцерів, розвитку їхньої готовності до професійної діяльності та формування професіоналізму присвячено праці Є. Брижатога (2014), А. Галімова (2000), О. Марченко (2015) та ін. Теоретико-методичні аспекти розвитку науково-дослідницької компетентності фахівців представлено в роботах М. Архипової (2010), А. Байлова, О. Литвинова, В. Чумака (2016), І. Беца (2011). Л. Бондаренко (2013), М. Головань (2012), В. Шейка, Н. Кушнарченко (2008) та ін. Проте публікації, у яких висвітлювалося б питання ролі та місця науково-дослідницької компетентності як основи складної та багатогранної системи військово-професійної освіти й успішної професійної діяльності майбутніх офіцерів запропоновані в науковій та методичній літературі недостатньо.

Мета статті – теоретичний аналіз стану дослідженості поняття «науково-дослідницька компетентність», обґрунтування його складників та особливостей формування в процесі військово-професійної освіти майбутніх офіцерів.

Виклад основного матеріалу. Основним завданням компетентнісного підходу, на якому нині переважно базується військово-професійна підготовка майбутніх офіцерів у фахових ЗВО, є орієнтація на формування та розвиток високого рівня компетентності у курсантів. Компетентнісний підхід передбачає формування майбутніх офіцерів нового типу, зорієнтованих на саморозвиток, самовизначення, самоактуалізацію, рефлексію, що у свою чергу дозволить їм бути затребуваними та ефективними в своїй майбутній професії.

Зміст військово-професійної компетентності зумовлений цілями, завданнями та характером військової діяльності, що має низку специфічних особливостей: залежність її цілей та завдань від соціального замовлення; правове закріплення цих цілей у законах, військових статутах та наказах; багатосторонність завдань військової діяльності та їх екстремальний характер в обставинах бойових дій; спрямованість результатів військової праці на забезпечення національної безпеки держави, національно-патріотичне і громадянське виховання військовослужбовців. Тому під військово-професійною компетентністю пропонуємо розуміти таку інтегративну характеристику майбутніх офіцерів, що є сукупністю професійно значущих якостей, здатності й готовності вирішувати професійні проблеми та завдання, які виникають у реальних ситуаціях військової діяльності, з використанням знань, навичок, умінь, професійного та життєвого досвіду, цінностей та культури.

Основним вектором організації освітнього процесу у військовому закладі вищої освіти (ЗВО) має бути формування компетентного фахівця, знаючого, авторитетного, готового до різних видів військової професійної діяльності: експлуатаційно-технологічної, організаційно-управлінської, виробничо-технологічної, науково-дослідної, проектно-конструкторської, навчально-тренувальної та методичної, в умовах бойових дій і мирного часу.

На основі аналізу комплексу літературних джерел нами встановлено, що для забезпечення якісних ознак військово-професійної діяльності майбутнього офіцера у військовому ЗВО важливим вважають формування низки загальних компетентностей:

- *інструментальні* (пізнавальні, методологічні, технологічні складники);
- *міжособистісні* (готовність та здатність до соціальної взаємодії та співпраці з іншими людьми, навички та вміння міжособистісного спілкування, готовність та здатність до вербальної та невербальної комунікації);
- *дослідницькі* (здатність до наукового пошуку, аналізу та синтезу, сформованість дослідницьких навичок, необхідних для набуття інструментальних та міжособистісних компетенцій);
- *інтелектуальні* (здатність до логічного мислення; готовність та здатність використовувати різноманітні пізнавальні інструменти для пошуку альтернативних рішень професійних завдань, досліджувати, формулювати, оцінювати, класифікувати, підсумовувати отриману інформацію, вміння виявляти зв'язки між різними концепціями);
- *професійно-практичні* (готовність та здатність виконувати конкретні практичні завдання в межах військово-професійної діяльності);
- *інформаційно-комунікаційні* (готовність та здатність отримувати, аналізувати, систематизувати інформацію з різних джерел; готовність до формування та розвитку компетентностей засобами електронного освітнього середовища та електронного навчання, здатність та готовність використовувати Інтернет-джерела для отримання інформації, створення електронних проєктів (мультимедійні презентації, веб-квести, електронні портфоліо) (Головань, 2012; Конверський, 2010; Байлов, Литвинов, & Чумак, 2016).

Такий набір загальних компетентностей військових фахівців актуалізує роль формування науково-дослідницької компетентності майбутніх офіцерів, оскільки вона містить інтелектуальні, прогностичні, міжособистісні та інструментальні аспекти. У зв'язку з цим стає актуальною проблема організації науково-дослідницької діяльності курсантів у рамках цілісного освітнього процесу військового ЗВО, перетворюючись на один із найважливіших компонентів професійної підготовки майбутніх фахівців. Активізація такої діяльності в навчальний та позанавчальний час має сприяти підвищенню якості освіти майбутніх офіцерів, оскільки за допомогою дослідницької роботи забезпечується підвищення продуктивності засвоєння курсантами навчального матеріалу, осмисленого застосування його на практиці; підготовка до спільної творчої діяльності в команді, соціальної взаємодії; природний перехід від навчально-пізнавальної до навчально-дослідницької та пізніше – до самостійної науково-дослідної діяльності.

Дослідницька діяльність за своєю структурою та змістом створює в освітньому просторі військового ЗВО сприятливі умови для розвитку професійного мислення, наукової інтуїції, індивідуальних здібностей, позитивної мотивації та пізнавального інтересу, здатності до творчого перетворення дійсності, виховання конкурентоспроможної, нестандартної, творчої особистості майбутнього офіцера. Нами узагальнено, що до трактування поняття «науково-дослідницька компетентність» існують різні наукові позиції. Зупинимось на деяких із них:

- з позиції системного підходу науково-дослідницьку компетентність розглядають як складник професійної компетентності фахівця військової галузі;
- з позиції знаннево-операційного підходу науково-дослідницька компетентність трактується як сукупність знань та вмінь, необхідних для здійснення науково-дослідницької діяльності;
- з позиції процесуально-технологічного підходу під науково-дослідницькою компетентністю розглядають володіння фахівцем методами, методиками дослідження, які він має опанувати, щоб здійснювати науково-дослідницьку діяльність, а також рівень науково-дослідницької мотивації та дослідницької позиції;
- з позиції функціонально-діяльнісного підходу до поняття «науково-дослідницька компетентність» включають сукупність особистісних якостей, необхідних для здійснення ефективної дослідницької діяльності в професійній сфері;
- з позиції компетентнісного підходу науково-дослідницьку компетентність тлумачать як інтегральну характеристику особистості майбутнього офіцера, що

виражається в готовності та здатності самостійно освоювати та отримувати системи нових знань у результаті освоєння змістового контексту діяльності від функціонального до перетворювального, базуючись на наявних знаннях, уміння, навичках та способах фахової діяльності (Бондаренко, 2013; Марченко, 2015; Брижатиї, 2014).

Проведений аналіз підходів до трактування сутності поняття «науково-дослідницька компетентність» дозволив нам розглядати досліджувану компетентність як інтегральну характеристику особистості майбутнього офіцера, що виявляється в готовності зайняти активну дослідницьку позицію стосовно своєї військово-професійної діяльності і себе як суб'єкта такої діяльності, здатності самостійно та творчо вирішувати дослідницькі завдання на основі отриманих знань, умінь, досвіду. Науково-дослідницька діяльність як складник військово-професійної підготовки майбутніх офіцерів спрямована на посилення теоретичних і практичних компонентів підготовки, сприяє створенню загальнонаукового фундаменту, набуттю навичок наукового пошуку та творчого вирішення нестереотипних завдань.

Поділяємо думку М. Архипової, котра стверджує, що дослідницька компетентність є невід'ємним компонентом загальної і професійної освіченості; це та характеристика особистості фахівця, що вказує на володіння вміннями і способами людської активності на рівні технології з метою пошуку знань і засобів вирішення професійних проблем (Архипова, 2010). Також учені наголошують, що компетентність формується в діяльності і завжди проявляється за умови ціннісного ставлення до взаємодії, особистісної зацікавленості. Науково-дослідницьку компетентність можна представити через взаємозв'язок загальнокультурних і професійних потенціалів, які наповнюють її змістом; при цьому загальнокультурні інваріантні для кожної професійної діяльності, а професійні змінюються залежно від напрямку підготовки й передбачають готовність до конкретної професійної діяльності з науково-дослідною спрямованістю (Головань, 2012)

Спираючись на зазначені положення, вважаємо за необхідне виокремити такі складники науково-дослідницької компетентності майбутнього офіцера: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, особистісний, діяльнісно-операційний (табл. 1).

Таблиця 1

Структура науково-дослідницької компетентності майбутнього офіцера

№	Складник науково-дослідницької компетентності майбутнього офіцера	Характеристика складника
1.	<i>Мотиваційно-ціннісний</i>	Особистісна мотивація, зацікавленість у науковій та дослідницькій діяльності, ціннісне ставлення до неї, самостійність у процесі пізнання, прийняття рішень та їх оцінки; пізнавальна активність; здатність до подолання когнітивних труднощів; відповідальність, академічна доброчесність.
2.	<i>Когнітивний</i>	Володіння сукупністю теоретичних і методологічних знань, які необхідні для того, щоб ставити й вирішувати дослідницькі завдання; про теоретичну підготовленість майбутніх офіцерів до активної дослідницької діяльності свідчить наявність чітко вираженої орієнтації на експериментально-дослідницьку роботу, володіння комплексом знань, які є необхідними для проведення такої діяльності: – знання наукових понять, які забезпечують розуміння сутності науково-дослідницької діяльності;

		<p>– знання методологічного апарату дослідження (актуальність, об'єкт, предмет, мета, наукова гіпотеза, завдання, вихідна концепція, досліджувана проблема, новизна);</p> <p>– знання з психології, педагогіки, фахових дисциплін, що забезпечують здатність бачити проблему, формулювати її;</p> <p>– знання, які забезпечують аналіз, критичну оцінку, можливість виокремлення провідних ідей, що існують у сучасній військовій науці.</p>
3.	<i>Особистісний</i>	Комплекс особистісних якостей, що забезпечують високий рівень проведення науково-дослідницької діяльності: певний рівень інтелектуального розвитку; володіння засобами розумової діяльності; аналітичність розуму; рефлексивні здібності; конструктивна критичність мислення; сприйнятливості до нових ідей; вміння концентруватися; творча уява; інтуїція; психологічна підготовленість до активної дослідницької роботи, що включає усвідомлення дослідницької діяльності як сфери якнайповнішої самореалізації; впевненість у власних дослідницьких здібностях і підтвердження їх в реальній військово-професійній діяльності; наполегливість; працелюбність.
4.	<i>Діяльнісно-операційний</i>	Прагнення досконалого бачення проблеми; засвоєння способів дослідницької діяльності у професійній сфері; вміння виявлення і формулювання аспектів проблеми, цілепокладання та планування дослідження, побудова гіпотези; сформовані навички проведення експериментів; свідомий перехід мислення майбутнього офіцера від абстрактно-модельного рішення завдань до результату і навпаки від самого результату до опису конкретних дій для досягнення поставленої мети.

Сутність професійної компетентності офіцерських кадрів відображає більш високий рівень засвоєння та реалізації професійної культури й означає ділову надійність, здатність здійснювати успішну професійну діяльність як у стереотипних, так і в нестандартних умовах військової ситуації. Компетентність військового фахівця передбачає включення переважно духовного компонента військово-професійної культури, оскільки від такого фахівця часто вимагається вихід за межі професійного стереотипу, службової рутини, як у екстремальних умовах бою, та і в мирний час під час підготовки до нього, тому особлива роль у формуванні науково-дослідницької компетентності майбутніх офіцерів належить самостійної роботі. Засновуючись на тому, що самостійність є характеристикою ефективної діяльності, що саме вона сприяє застосуванню отриманого раніше досвіду в нових умовах і ситуаціях, специфіку формування науково-дослідницької компетентності пов'язуємо з посиленням самостійності навчальної діяльності курсантів, що виражається у здатності фахівців діяти незалежно від інших у процесі групової чи індивідуальної роботи, у взаємодії з викладачем або командиром.

Висновки. Формування науково-дослідницької компетентності розглядаємо як цілісний освітній результат, що стосується як змістового компонента освітнього процесу, так і процесуального – методів, організаційних форм та засобів фахової підготовки у військовій галузі. Розвиток науково-дослідницької компетентності майбутніх офіцерів – це складний, системний і тривалий процес, реалізація якого багато в чому визначається сучасними науковими підходами та його організацією. Залучення курсантів до практичних та фундаментальних досліджень дозволяє більш глибоко опанувати

навчальні дисципліни, освоювати методи та форми самостійної роботи з науковою літературою, набувати навичок постановки та проведення самостійних наукових досліджень, виробляти вміння творчого вирішення складних професійних завдань.

Виходячи зі сказаного вище, можемо зробити висновок, що науково-дослідницька компетентність є тією якісною характеристикою особистості майбутнього офіцера, яка виявляється в усвідомленій готовності здійснювати активну дослідницьку діяльність і обумовлена компонентами (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, особистісний, діяльнісно-операційний), що забезпечує можливість здійснення переходу від процесуальної активності до творчої, опосередкована прагненням до саморозвитку і вдосконалення у військово-професійній діяльності загалом.

З огляду на зазначене, подальші наукові розвідки в галузі військово-професійної освіти можуть бути спрямованими на детальний аналіз, відбір та експериментальне обґрунтування змісту і технологій професійної підготовки майбутніх офіцерів до науково-дослідницької діяльності в процесі вивчення різних видів навчальних дисциплін і навчальних та виробничих практик.

ЛІТЕРАТУРА

- Архипова, М. В. (2010). Структура дослідницької компетенції майбутніх інженерів-педагогів. *Педагогічний альманах*, 6, 83-88.
- Байлов, А. В., Литвинов, О. М., & Чумак, В. В. (2016). *Науково-дослідницька діяльність студентів, курсантів, слухачів, аспірантів, ад'юнктів та докторантів : довідник молодого вченого*. Харків: ХНУВС.
- Бец, І. О. (2011). Теоретичні основи формування науково-дослідницької компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. В М. Є. Чайковський (Ред.), *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»* (№ 4, с. 11-15). Хмельницький: Вид-во ХІСТ.
- Бондаренко, Л. І. (2013). *Розвиток дослідницької компетентності майбутніх викладачів вищих навчальних закладів*. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».
- Брижатиї, Є. І. (2014). Військово-професійна підготовка майбутніх офіцерів від готовності до професіоналізму. *Вісник Національного університету оборони України*, 6(43), 13-17.
- Галімов, А. В. (2000). Особливості військово-педагогічної діяльності офіцера. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*, 10(II), 165-169.
- Головань, М. С. (2012). Модель формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5(23), 196-205.
- Конверський, А. Є. (Ред.). (2010). *Основи методології та організації наукових досліджень*. Київ: Центр учбової літератури.
- Марченко, О. Г. (2015). Формування професійної компетентності майбутніх військових фахівців у навчально-виховному середовищі ВВНЗ. *Науковий огляд*, 7(17), 116-134.
- Шейко, В. М., & Кушнаренко, Н. М. (2008). *Організація та методика науково-дослідницької діяльності*. Київ: Знання.

REFERENCES

- Arkhyrova, M. V. (2010). Struktura doslidnytskoi kompetentsii maibutnix inzheneriv-pedahohiv [The structure of research competence of future engineers-pedagogues]. *Pedahohichnyi almanakh*, 6, 83-88 [in Ukrainian].
- Bailov, A. V., Lytvynov, O. M., & Chumak, V. V. (2016). *Naukovo-doslidnytska diialnist studentiv, kursantiv, slukhachiv, aspirantiv, ad'iunktiv ta doktorantiv : dovidnyk molodoho vchenoho* [Scientific and research activities of students, cadets, trainees, post-graduate students, adjuncts and doctoral students: a guide for a young scientist]. Kharkiv: KhNUVS [in Ukrainian].

- Bets, I. O. (2011). Teoretychni osnovy formuvannia naukovo-doslidnytskoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv [Theoretical foundations of the formation of scientific and research competence of future border guards]. In M. Ye. Chaikovskiy (Ed.), *Zbirnyk naukovykh prats Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnolohii Universytetu «Ukraina»* [Collection of scientific works of the Khmelnytskyi Institute of Social Technologies of the University «Ukraine»] (№ 4, pp. 11-15). Khmelnytskyi: Vyd-vo KhIST [in Ukrainian].
- Bondarenko, L. I. (2013). *Rozvytok doslidnytskoi kompetentnosti maibutnikh vykladachiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv* [Development of research competence of future teachers of higher educational institutions]. Luhansk: Vyd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka» [in Ukrainian].
- Bryzhatyi, Ye. I. (2014). Viiskovo-profesiina pidhotovka maibutnikh ofitseriv vid hotovnosti do profesionalizmu [Military-professional training of future officers from readiness to professionalism]. *Bulletin of National Defence University of Ukraine*, 6(43), 13-17 [in Ukrainian].
- Halimov, A. V. (2000). Osoblyvosti viiskovo-pedahohichnoi diialnosti ofitsera [Peculiarities of the officer's military-pedagogical activity]. *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine*, 10(II), 165-169 [in Ukrainian].
- Holovan, M. S. (2012). Model formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv u protsesi profesiinoy pidhotovky [Model of formation of research competence of future specialists in the process of professional training]. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 5(23), 196-205 [in Ukrainian].
- Konverskyi, A. Ye. (Ed.). (2010). *Osnovy metodolohii ta orhanizatsii naukovykh doslidzhen* [Basics of methodology and organization of scientific research]. Kyiv: Tsentр uchbovoy literatury [in Ukrainian].
- Marchenko, O. H. (2015). Formuvannia profesiinoy kompetentnosti maibutnikh viiskovykh fakhivtsiv u navchalno-vykhovnomu seredovyshchi VVNZ [Formation of professional competence of future military specialists in the educational and educational environment of VVNIZ]. *Scientific review*, 7(17), 116-134 [in Ukrainian].
- Sheiko, V. M., & Kushnarenko, N. M. (2008). *Orhanizatsiia ta metodyka naukovo-doslidnytskoi diialnosti* [Organization and methodology of scientific research activity]. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

SCIENTIFIC-RESEARCH COMPETENCE IN THE SYSTEM OF FUTURE OFFICERS' MILITARY-PROFESSIONAL EDUCATION

Oleksandr Torychnii,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;

Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Service of Ukraine;

Evhenii Denysenko,

Candidate of Pedagogical Sciences, Head of the Organization Department
of Part-Time and Distance Learning;

National Academy of National Guard of Ukraine

The article substantiates the role and place of scientific-research competence in the system of military-professional education of future officers. The essence of military-professional competence following the goals, tasks, and nature of the military activity as an integrative characteristic of future officers is determined, which is a set of professionally crucial qualities, the ability, and readiness to solve professional problems and tasks that arise in real situations of the military profession, using knowledge, skills, abilities, professional and life experience, values and culture. The list of general competencies in the system of military-professional education of future officers in military higher educational institutions (instrumental, interpersonal, research,

intellectual, professional-practical, information-communication) is given. The interpretation of the concept of «scientific-research competence» from the positions of systemic, knowledge-operational, procedural-technological, functional-activity, and competence approaches is analyzed.

The features of the components of the scientific and research competence of future officers have been singled out and systematized: motivational-value, cognitive, personal, and activity-operational.

Conclusions were made regarding the possibility of considering the process of forming future officers' scientific and research competence in the direction of a holistic educational result. The involvement of cadets in practical and fundamental research will allow them to learn the forms and methods of independent work with scientific literature, deepen the content of educational disciplines of various purposes, and develop creative skills in solving complex professional tasks.

Keywords: *military professional education, competence, competence approach, research activity, research competence, future officers.*

Надійшла до редакції 18.05.2022 р.